

МЕТОДОЛОГІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

АНОТАЦІЯ. У статті обґрунтовано методологічні засади оптимізації інтеррегіонального співробітництва України з ЄС. Запропоновано оптимізаційну модель реалізації інтересів регіону за параметрами зовнішньоекономічної безпеки та інституціонального забезпечення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтеррегіональне співробітництво, зовнішньоекономічна безпека, інституціональне забезпечення

АННОТАЦИЯ. В статье обоснованы методические основы оптимизации интеррегионального сотрудничества Украины с ЕС. Предложена оптимизационная модель реализации интересов региона по параметрам внешнеэкономической безопасности и институционального обеспечения.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: интеррегиональное сотрудничество, внешнеэкономическая безопасность, институциональное обеспечение

ANNOTATION. In the article methodological principles optimize interregional cooperation between Ukraine and EU are grounded. The optimization model of realization of the region's interest after the parameters of external economic security and institutional support is offered.

KEYWORDS: interregional cooperation, external economic security, institutional support

Постановка проблеми. В умовах розширення ЄС та запровадження Європейського інструменту сусідства і партнерства посилюється актуальність інтеррегіонального співробітництва України — наднаціональної співпраці регіонів як мінімум двох країн за підтримки центральних і місцевих органів влади в межах трансрегіональних програм і проектів, до якої можуть залучатися як суміжні території різних країн, так і території, що не мають спільного кордону. Успішна реалізація спільних проектів у регіонах, які територіально віддалені і знаходяться в різних країнах, можлива лише за активної підтримки держави, що є важливою умовою забезпечення відповідності параметрів інтеррегіонального співробітництва критеріям економічної безпеки. Актуальність оптимізації моделі участі регіону в міжнародних відносинах зу-

мовлена, насамперед, необхідністю забезпечення рівноваги функціонування регіональних ринків різних країн, які долучаються до транскордонної багаторегіональної системи.

Аналіз наукових публікацій. У працях вітчизняних учених досліджуються проблеми та перспективи участі вітчизняних регіонів у транскордонному співробітництві з країнами ЄС [1; 2, с. 253—273]; обґрунтовуються методичні підходи та інструменти інтегральної оптимізації економічного українсько-польського співробітництва [3, с. 10—11]; пропонуються напрями підвищення сукупного економічного ефекту співробітництва прикордонних регіонів України, Білорусі та Польщі на основі поглиблення структурної інтеграції [4, с. 130—131]; розробляються засоби підвищення стійкості регіональної економіки до зовнішніх загроз, що впливають на соціально-економічний розвиток глобалізованого регіону [5, с. 166—214].

Наукові дослідження участі регіону в міжнародних відносинах переважно пов'язані з вивченням стану і оцінкою перспектив розвитку нових форм транскордонного співробітництва, визначенням напрямів підвищення рівня зовнішньоекономічної безпеки на регіональному рівні. При цьому, не достатньо уваги, на нашу думку, приділяється розробці ефективних моделей залучення до співробітництва в межах програм ЄС вітчизняних регіонів не залежно від їх географічного розташування, а також методів оптимізації багатосторонньої міжрегіональної співпраці з врахуванням критеріїв економічної безпеки.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методологічних засад оптимізації інтеррегіонального співробітництва України з країнами ЄС. Відповідно, завданнями дослідження визначимо: обґрунтування параметрів оптимізації інтеррегіонального співробітництва, розробка оптимізаційної моделі для забезпечення ефективного інтеррегіонального співробітництва з дотриманням вимог економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом, складові інтегральної оптимізації двостороннього економічного співробітництва держав (торговельно-економічне, інвестиційне, транскордонне, інституційне та співробітництво у пріоритетних галузях [3, с. 11]) можуть бути застосовані для пошуку оптимального стану міжнародної співпраці на регіональному рівні. Зважаючи на відсутність статистичного обліку обсягів і структури торгівлі та інвестиційного обміну між регіонами різних країн, доцільно будувати моделі оптимізації інтеррегіонального співробітництва на основі показників, які дозволяють опосередковано оцінити вплив запро-

вадження на мезорівні управління нових інструментів міжнародної співпраці на ефективність зовнішньоекономічної діяльності регіону, рівень його соціально-економічного розвитку та економічної безпеки. Таким чином, йдеться про удосконалення механізму державного управління міжнародним співробітництвом регіонів, що дозволить максимізувати ефект від зовнішньоекономічної діяльності і підвищення соціально-економічних показників у регіоні при одночасній мінімізації загроз економічній безпеці, що виникають у процесі інтеррегіонального співробітництва. Тобто, можна говорити про функцію «реалізації інтересів» у соціальній системі як основу забезпечення «достатнього рівня безпеки середовища» при оптимальному рівні витрат на безпеку згідно моделі, запропонованої російським ученим Г. Мінаєвим [6, с. 325].

Підхід до оптимізації залежності рівня реалізації інтересів і витрат на забезпечення безпеки від рівня безпеки системи, обґрунтований Г. Мінаєвим для організації, справедливо можна застосувати й на регіональному рівні (згідно парадигми «регіон-квасікорпорація»). Проте, зважаючи на особливості участі регіону в міжнародних відносинах, де важливим чинником дотримання критеріїв економічної безпеки є інституціональне забезпечення, вважаємо за доцільне модифікувати модель оптимізації взаємовідносин «інтереси—безпека—витрати» наступним чином.

Положення інституціональної теорії доводять, що інституції значною мірою визначають умови ведення економічної діяльності як у середині країни, так і за її межами. В межах інтеррегіонального співробітництва економічні суб'єкти підкоряються «правилам гри», встановленим не лише національними інституціями, а й наднаціональними. Тому важливою складовою процесу оптимізації інтеррегіонального співробітництва є оцінка ефективності державного управління на регіональному рівні, ступеня узгодженості державних програм регіонального розвитку з європейськими програмами співпраці. Отже, замість показника «витрати на зміцнення безпеки» доцільно запровадити показник «індекс якості інституційного забезпечення інтеррегіонального співробітництва», який визначимо одним з параметрів оптимізаційної моделі.

В Україні відсутня універсальна методика оцінки державних проектів і програм, оскільки існують певні особливості їх реалізації та визначення ефективності. Крім цього, практично неможливо оцінити ефективність державного регулювання за допомогою статистичних розрахунків, оскільки цей процес характеризується специфічною індивідуальністю та складністю прогнозування. Відповідно, визначення індексу якості інституційного за-

безпечення доцільно здійснювати із застосуванням експертного опитування, яке базується на узагальненні думки висококваліфікованих спеціалістів в сфері міжнародного співробітництва. На нашу думку, індекс якості інституційного забезпечення інтеррегіонального співробітництва повинен враховувати думку експертів щодо ефективності реалізації державних програм регіонального розвитку та повноту повноважень місцевих органів влади (в частині, що стосується міжнародного співробітництва), дієвість інструментів міжнародної співпраці регіону, рівень розвитку інфраструктури та інформаційного забезпечення.

Враховуючи, що «складні економічні системи мають не єдину мету, а структуру цілей, що характеризується внутрішньою суперечливістю» [7, с. 37], визначимося із змістовним наповненням другої складової оптимізаційної моделі — показника реалізації інтересів регіону-учасника інтеррегіонального співробітництва. Інтереси регіону як соціально-економічної підсистеми держави, яка одночасно є суб'єктом міжнародних відносин, полягають, насамперед, у забезпеченні економічного зростання та підвищенні якості життя мешканців території на основі ефективного використання внутрішніх ресурсів і переваг міжнародної кооперації. Інтереси регіону у зовнішньоекономічній діяльності повинні співпадати з національними економічними інтересами, які на думку вчених є «...синтезом інтересів різних інституціональних одиниць (виробників, експортерів, споживачів, імпортерів, урядових та бізнесових структур), спрямованих на використання конкурентних переваг країни на теренах міжнародного співробітництва і досягнення стратегічної мети — забезпечення високих стандартів життя населення», що і має бути покладене в основу «політики забезпечення економічної безпеки держави» [8, с. 103].

Ступінь реалізації інтересів регіону доцільно оцінювати за допомогою індексу сталого розвитку, який визначається фахівцями Світового центру даних з врахуванням економічної, екологічної та соціально-інституціональної складових, за методикою Інституту прикладного системного аналізу Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України [9]. При цьому, для оптимізації інтеррегіонального співробітництва доцільно використати індекс економічного виміру, розрахунок якого базується на показниках, що характеризують такі категорії політики: базові потреби, підприємницька діяльність, ринок праці, інноваційно-інвестиційні можливості.

Визначивши змістовні характеристики й основні засади оцінки таких складників оптимізаційної моделі інтеррегіонального спів-

робітництва, як реалізація інтересів регіону та якість інституційного забезпечення, окреслимо методичні підходи до оцінки економічної безпеки регіону, який є суб'єктом міжнародних відносин. Зовнішньоекономічна складова економічної безпеки найбільш повно дозволяє оцінити ризики і загрози, що виникають в процесі міжнародного співробітництва регіону. Тому в оптимізаційній моделі інтеррегіонального співробітництва як показник рівня безпеки системи використаємо індекс зовнішньоекономічної безпеки.

Достатньо повно врахувати вплив загроз, що виникають у різних сферах діяльності, на економічну безпеку держави дозволяє індикативний метод, який є основою «Методики розрахунку рівня економічної безпеки України». Зокрема, вказана методика визначає індикатори та їх граничні значення для визначення зовнішньоекономічної складової економічної безпеки держави [10]. Аналогічний підхід можна застосувати й для оцінки зовнішньоекономічної безпеки на регіональному рівні, використовуючи дані регіональних управлінь статистики про зовнішньоекономічну діяльність.

Розглянуті сутнісні характеристики трьох складових частин оптимізаційної моделі дозволяють представити соціально-економічну систему регіону як об'єкт державного управління в процесі інтеррегіонального співробітництва (рис. 1), використовуючи підходи до математичного опису стану систем у просторі згідно [11, с. 3].

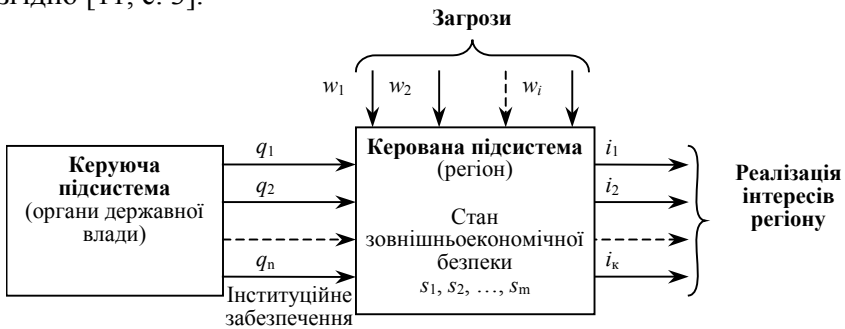

Рис. 1. Модель оптимізації інтеррегіонального співробітництва

Як видно з рисунку, сукупність параметрів, що визначають стан регіону-учасника інтеррегіонального співробітництва, згідно системного підходу поділяються на дві групи. До вхідних параметрів відносяться керуючі (інституційне забезпечення — $q_1, q_2, \dots, q_n$) та випадкові збурювальні (загрози економічній безпеці — $w_1, w_2, \dots, w_i$), а до параметрів на виході — проміжні змінні стану

системи (індикатори зовнішньоекономічної безпеки — $s_1, s_2, \dots, s_m$) та показники ступеня реалізації інтересів регіону ($i_1, i_2, \dots, i_k$).

Оптимальні параметри на виході моделі інтеррегіонального співробітництва (ступінь реалізації інтересів) будуть забезпечені лише за умов оптимальних параметрів входу. Відомо, що оптимізувати рівень ризиків і загроз, які виникають у процесі зовнішньоекономічної діяльності, складно і в більшості випадків не можливо, тому основним засобом оптимізації участі регіону в інтеррегіональному співробітництві є удосконалення інституційного забезпечення міжнародної співпраці на регіональному рівні.

Висновки. В процесі інтеррегіонального співробітництва до реалізації спільних проектів з ЄС залучаються як транскордонні регіони, так і центральні та східні регіони нашої країни. Загрози, зумовлені асиметричним характером зовнішньоторговельного співробітництва, обміну науково-технічними розробками та досвідом у різних сферах діяльності, негативно вплинуть на рівень економічної безпеки регіонів-учасників співпраці. Тому необхідно умовою оптимізації вважаємо забезпечення максимального ефекту від активізації інтеррегіонального співробітництва та мінімізацію загроз економічній безпеці регіону.

Оптимізація інтеррегіонального співробітництва передбачає досягнення найбільш можливого рівня реалізації інтересів регіону за існуючих інституційних умов міжнародної співпраці та забезпечення при цьому достатнього рівня економічної безпеки. Відповідно, модель оптимізації включає: індекс реалізації інтересів, що розраховується як економічна складова індексу сталого розвитку регіону; індекс якості інституційного забезпечення інтеррегіонального співробітництва, який визначається за оцінками експертів; індекс зовнішньоекономічної безпеки регіону, розрахований індикативним методом.

Література

1. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія / За ред. Н. Мікули, В. Борщевського, Т. Васильціва. — Львів: Ліга Прес, 2009. — 436 с.
2. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2010. — 288 с.
3. *Борщевський В.В.* Оптимізація українсько-польського економічного співробітництва в процесі наближення України до ЄС: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / В.В. Борщевський. — К., 2009. — 32 с.

4. Засадко В. Формування тристоронньої моделі структурної інтеграції прикордонних регіонів в умовах транскордонного співробітництва / В. Засадко // Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємництва західних регіонів України : зб. матер. / за ред. Т.Г.Васильціва. — Львів : ПАІС, 2011. — 168 с. — С. 126—133.
5. Яремко Л.А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект: монографія / Л.А. Яремко. — Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. — 524 с.
6. Минаев Г.А. Безопасность организации: Учебник. — К.: КНТ, 2009. — 440 с.
7. Моделювання структури життєздатних соціально-економічних систем: монографія / [Сергеева Л.Н., Бакурова А.В., Воронцов В.В., Зульфугарова С.О.]. — Запоріжжя: КПУ, 2009. — 200 с.
8. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів [текст] : монографія / [А.А.Мазаракі, О.П.Корольчук, Т.М.Мельник та ін.]; за заг. ред. А.А.Мазаракі. — К.: КНТЕУ, 2010. — 718 с.
9. Сталій розвиток / [Світовий центр даних] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wcd.org.ua/uk/sustainable-development>.
10. Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 р. № 60 «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.expert-ua.info/>.
11. Хлопенко М.Я. Оптимальне керування системами: Навчальний посібник / М.Я.Хлопенко, І.С.Білюк, В.В.Шевченко. — Миколаїв: НУК, 2009. — 84 с.

Статтю подано до редакції 19.07.11 р.

УДК 330.322

А.Ю. Кулага, аспірант
кафедри політичної економії обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

NEW INSTITUTIONAL APPROACH TO COLLABORATIVE NETWORKS

ANNOTATION. Advancement in communication technology leads to expansion of different types of virtual organizations (VO), virtual enterprises (VE), virtual breeding environments (VBE) etc. commonly referred to as «collaborative networks» (CNs). A large number of research projects have been carried out worldwide in this area the last decades. Nevertheless, one of the main weaknesses in the area is the lack of appropriate theories, consistent paradigms definition, and adoption of formal modeling tools. The main objective of this article is establishing of theoretical foundation for collaborative networks based mostly on new institutional approach.